

Καρτ ποστάλ απ' την Κόλαση

Από τον ΚΩΣΤΑ ΚΑΡΑΒΙΔΑ

Τα διηγήματα από τη νέα συλλογή του Μισέλ Φάις είναι ζωντανά ενθύμια φρίκης και ρεαλιστικά σκηνοθετημένες εικόνες από τον «ψυχρό πόλεμο» των σχέσεων, λίγο πριν από το τέλος του παιχνιδιού.

Μισέλ Φάις, *Εξουθένωση. Ντοκιμαντέρ ονείρων. Διηγήματα*, Πατάκη, Αθήνα 2022, 283 σελ.

Τα διηγήματα του Μισέλ Φάις που φιλοξενούνται στη συλλογή με τον εναργέστατο και απολύτως ακριβή τίτλο *Εξουθένωση. Ντοκιμαντέρ ονείρων* είναι πολεμικές ανταποκρίσεις από την Κόλαση. ζωντανά ενθύμια φρίκης και ρεαλιστικά σκηνοθετημένες εικόνες από τον «ψυχρό πόλεμο» των σχέσεων, λίγο πριν το τέλος του παιχνιδιού και ενώ εξελίσσεται ακόμη το παιχνίδι του τέλους. Η εικόνα του γάλλου φωτορεπόρτερ στο διηγήμα-ενσταντανέ «Άσπρο μαντίλι», βγαίνοντας από το βομβαρδισμένο θέατρο στη Μαριούπολη να ανακαλεί τον *Θείο Βάνα* του Τσέχωφ («Ωραίος καιρός σήμερα. Ό,τι πρέπει για να κρεμαστεί κανείς»), είναι απολύτως ενδεικτική του διαλυτικού κλίματος.

Οι μικρού μήκους ιστορίες του Φάις έχουν προϋπόθεση τη δυσκολία των προσώπων να αποδεχτούν την αντιφατικότητα των ανθρωπίνων και την αδυναμία να εξημερώσουν τους φόβους τους. Οι τρομοκρατημένοι ήρωες, ζευγάρια ή μοναχικοί άνθρωποι, εγκλωβισμένοι σε αδιέξοδα, χαμένοι σε αχαρτογράφητα νερά, χωρίς πυξίδα και συντεταγμένες, ενώ η κλειψύδα του χρόνου αδειάζει, ξεγυμνώνεται από τον συγγραφέα για να ξορκίσουν το κακό ή να συμβιβαστούν με την απειλητική ιδέα του τέλους. Πιεσμένοι ή σαστισμένοι καλούνται να διαχειριστούν την απώλεια, τον ενδεχόμενο πραγματικό ή συμβολικό θάνατο τριγύρω και μέσα τους, τη δύσκολη μάχη της συμβίωσης.

Η σύγχρονη καφκική ατμόσφαιρα των σχέσεων, πνιγηρή και ασφυκτική, αποτυπώνεται δεξιοτεχνικά με τον τραγικωμικό αφηγηματικό τρόπο του Φάις, αρκετά κοντά στο κλίμα της προηγούμενης νοβέλας του *Carpi mortuum* (1392). *Φάρασα αφανισμού*. Το τραγικό και το αστέιο συναιρούνται και στα διηγήματά του, αλλά εδώ αναμφίβολα κυριαρχεί το δράμα και το βαθύ σκοτάδι, κάνοντας ακόμη και το πικρό ή μαύρο χιούμορ που παρεμβάλλεται

Ο Μισέλ Φάις.

να ηχεί δραματικά. Κάπου στο βάθος όλο αυτό το ατομικό δράμα της φθοράς και του τέλους συνομιλεί με την οικουμενική απαισιοδοξία του παρόντος ιστορικού χρόνου, με το προδιαγεγραμμένο τέλος εποχής ενός κόσμου που για κάμποσους αιώνες γνώρισε η ανθρωπότητα. «Όλα πλέον είναι ένα τρομακτικό παιχνίδι», αναφωνούν οι δύο γέροι στο δυστοπικό διήγημα «Μια γκρίζα σημαία».

Ο υπότιτλος του βιβλίου, *Ντοκιμαντέρ ονείρων*, δεν αφήνει ωστόσο περιθώρια παρερμηνείας. Τα διηγήματα κινούνται σε έναν χώρο μυθοπλασίας που έχει βάση την πραγματικότητα, την παράλογη πραγματικότητα, συνθήκη καταστατική στην πεζογραφία του Φάις, την οποία ο συγγραφέας προσπαθεί να διασχίσει και να αντέξει στη θολωμένη εκδοχή της, εκεί όπου συναντιέται με την

Χάρης Παπαδημητριάδου

κιγκ αυτοκινήτων, βομβαρδισμένα θέατρα, γηροκομεία, τουριστικά ή εξωτικά θέρετρα. Η εξουθενωτική μοναξιά των ηρώων, συνήθως εκφρασμένη στο ασφυκτικό πλαίσιο ενός εκρηκτικού διδύμου άντρα και γυναίκας σε άπειρες παραλλαγές, στους αλληπάλληλους γύρους μιας μονομαχίας με δύο χαμένους, συγκροτεί εντέλει έναν και μοναδικό διάλογο μεταξύ πολλών ανθρών όπου Γης, διαφόρων ηλικιών, εθνοτήτων, τάξεων και καταβολών. Παντού το επικοινωνιακό πλαίσιο είναι προβληματικό, όπως στο θέατρο του παραλόγου. Αδυναμία συνεννόησης, λεκτικές παρεξηγήσεις, βρισιές και λογοπαίγνια, ευφρείς διάλογοι και αγώνες λόγου, εφιαλτικά όνειρα, αβάσταχτες εξομολογήσεις, ωμότητες, αρπάγματα και καβγάδες, που συνήθως καταλήγουν σε άγριο ξεκαθάρισμα λογαριασμών, συναισθηματικό ροτέο ή τελικές μονομαχίες στο Ελ Πάσο. Ο πόλεμος πατήρ πάντων και κυρίαρχος σε όλη την ανθρώπινη συνθήκη, δημόσια και ιδιωτική.

Από πλευράς δομής, ο συγγραφέας μοντάρει, συναρμολογεί και τοποθετεί στη σωστή θέση τις ιστορίες, με την έκτασή τους να κυμαίνεται από μια σειρά ως δεκατρείς σελίδες. Η ενερκτήρια «Πριονοκορδέλα» δίνει προεξαγγελτικά την εφιαλτική ατμόσφαιρα και τον τόνο του βιβλίου. Στις οργουελικές «Τέσσερις μάσκες» συνομιλούν δύο τύποι καταδικασμένοι να μιλάνε μεταξύ τους χωρίς σταματημό και σιωπές, υπακούοντας σε ένα παράξενο Καταστατικό Επιβίωσης. Στην ίδια ιστορία, έμμεσα συγγραφικά αυτοσχόλια από το εργαστήρι φωτίζουν την ποιητική του κειμένου: «Προσχέουμε να μην μπλέκουμε τα προσωπικά μας με τις ιστορίες που λέμε» και «να λέμε τις δικές μας ιστορίες σαν να μην είναι δικές μας ιστορίες». Στο «Untitled», ο διάλογος γίνεται σύντομο δοκίμιο για το τι συμβαίνει και χωρίζουν οι άνθρωποι: «Χωρίζουν όταν σταματούν να λένε ιστορίες». Και βέβαια, το βιβλίο κορυφώνεται στο καταληκτικό, βαθύ και στοχαστικό «Κόκκινο σκοτάδι»

ΤΡΑΓΩΔΙΑ ΠΑΡΕΞΗΓΗΣΕΩΝ

Με θητεία τόσο στη θεατρική γραφή όσο και στο σενάριο, ο συγγραφέας στις περισσότερες από τις εβδομήντα μία ιστορίες του βιβλίου υφάνει κατεξοχήν μινιμαλιστικά μια τραγωδία παρεξηγήσεων σε κρεβατοκάμαρες, μπαρ, γυμναστήρια, καφενεία, παραλίες, πισίνες, αλλά και σε πιο άγρια και αόριστα σκηνικά, σε ερημικά πάρ-

που, παρά τον ζόφο της απώλειας των συντεταγμένων των ηρώων, σε προσκαλεί να «μη χάσεις ποτέ το ενδιαφέρον για την πλοκή της ζωής σου», καθώς η επανάληψη περιστατικών που συμβαίνουν «αυτή τη στιγμή που μιλάμε» απαλύνει, εξορθολογίζει και παρηγορεί κάπως τον ατομικό πόνο.

Η γραφή του Φάις, έχοντας αφομοιώσει την ατμόσφαιρα των μεγάλων κεντροευρωπαϊών συγγραφέων σε μια πιο κατακερματισμένη και μεταμοντέρνα εκδοχή, αναδεικνύει τη λεπτή γραμμή που ενώνει το προσωπικό μας δράμα με τη συλλογική παράνοια. Με άλλα λόγια, τον πόλεμο και την τρομοκρατία που κουβαλούμε πρωτίστως μέσα μας προτού εξωτερικευτούν με τοξικότητα στις σχέσεις μας με τους άλλους. Όταν οι επιφάνειες ξεχύνονται, περιπλανώμενες υπάρξεις, άνθρωποι έμπλοκοι αντιφάσεων, χωρίς να αναπνέουν καθαρό αέρα και ακροπατώντας σε τεντωμένο σχοινί, παλεύουν απεγνωσμένα από κάπου να πιαστούν. Από μια λέξη, από μια σκέψη, από ένα βλέμμα. Δύο μόνο συναισθήματα δεσπόζουν: απόγνωση και εξουθένωση. Κι όμως, το αίσθημα της παραλυτικής εξουθένωσης που αποπνέει το βιβλίο μπορεί να αφήσει αλώβητο τον αναγνώστη και να γίνει αφορμή ανακουφιστικής καταβύθισης στον εαυτό και στους άλλους.

Η *Εξουθένωση* είναι ένα μπεκετικής κοπής βαθιά απαισιόδοξο έργο για την ανθρώπινη κατάσταση. «Μόνο ένα κουρασμένο σκοτάδι βγαίνει από το στόμα μου», αναφωνεί ο ήρωας στο «Σκουφάκι από στάχτη» εξ ονόματος όλων των προσώπων του βιβλίου. Αν ο αναγνώστης αντέξει το βαθύ μύρο και την απουσία οποιασδήποτε χαραμάδας αισιοδοξίας, θα απολαύσει μια γραφή που παλεύει να κατανικήσει τα σκοτάδια. Ίσως μάλιστα στο βάθος αυτής της απόγνωσης μπορέσει να διακρίνει το αίτημα της αγάπης, μιας αγάπης δύσκολης, δυσεύρετης και υπό διωγμό, όπως στο διήγημα «Μια ταινία II» όπου το ζευγάρι των πρωταγωνιστών, δύο «φοβισμένοι της αγάπης», βλέπουν σε μια τεράστια τηλεόραση τη *Νύχτα* του Αντονιόνι κουβεντιάζοντας για τη διάρκεια και την αντοχή της.

Η μόνη αισιόδοξη προοπτική στην *Εξουθένωση* είναι η γραφή ως καταφύγιο οδύνης. Μαζί της και η ανάγνωση. ■

Χριστιάνα Μυγδάλη

ΤΑ ΠΑΙΔΙΑ ΤΩΝ ΞΕΝΩΝ

όλα τα αγόρια
που αρνήθηκα να κοιμηθώ μαζί τους
αγαπούσαν το ίδιο βιβλίο
τον Ξένο του Καμύ

δεν είναι πως
μου είναι ανοικεία
η αποξένωση
αλλά να –
δεν ξέρω πώς από εκεί
φτάνει κανείς
μέχρι του να σκοτώσει έναν ξένο
επειδή κάνει ζέστη και διψάει πολύ
κι ο ξένος του κρύβει τον ήλιο

κι ύστερα
αυτή η ιστορία
μου θυμίζει
κάποια παλιά
δικά μου καλοκαίρια

*
Ήμουν δεκαεννιά
κι είχα πάρει
το πλοίο με τις φίλες μου
για Αμοργό
να περάσουμε εκεί
τη νύχτα της βροχής
των αστεριών
κι όλες τις άλλες νύχτες
πριν απ' αυτήν.
Ξύπνησα εφτά το πρωί
κι ας είχα μόλις κοιμηθεί στις πέντε.
Ξύπνησα γιατί ήθελα

να δω τα παιδιά των Γάλλων
να βγαίνουν από τη σκηνή
κρυφά και αθόρυβα
και να βουτούν στη θάλασσα
να βρουν αστερίες.

Βούτηξα κι εγώ
σαν να ήμουν
το παιδί κάποιων ξένων.
Μετά γύρισα στη σκηνή
και ξανακοιμήθηκα.
Τη νύχτα της βροχής

των αστεριών
έκανα χίλιες ευχές.
Μερικές ακόμα βγαίνουν.

*
Ήμουν είκοσι εννιά
κι είχα πάρει
το πλοίο μόνη μου
για Νάξο
να ζητήσω απ' την Αριάδνη
να με απαλλάξει από
του έρωτα τον πόνο.
Στο κατάστρωμα συνάντησα
μια οικογένεια Ολλανδών –
έρχονταν κάθε χρόνο στην Ελλάδα.
Μιλούσαμε σε όλο το ταξίδι
πρώτα με την μητέρα
μετά με τον πατέρα
και τις τελευταίες δύο ώρες
με το γιο.

Ήταν δεκαεννιά
και ήταν μουσικός.
Μου ζήτησαν να τους μάθω
μερικές ελληνικές λέξεις
πώς λένε τον ήλιο, τη θάλασσα,
το τυρί, τη ντομάτα, τα ψάρια.
Για «ευχαριστώ» ο Μιχήλ
ζωγράφησε στο τετράδιό μου
τον ήλιο να δύει
πίσω από ένα βουνό τυρί
και έγραψε στα Ολλανδικά
«κανείς δεν είναι τέλειος».
Δεν μου χρειάστηκε η Αριάδνη
εκείνη τη χρονιά

*
Και τώρα είναι καλοκαίρι
Πάντα υπάρχει μέσα στο σώμα μου
ένας τόπος
όπου είναι καλοκαίρι
Είναι το σημείο όπου ζεσταίνομαι
τόσο που νιώθω να 'χω πυρετό
όταν μιλάμε με τις ώρες στο τηλέφωνο
Είναι καλοκαίρι
και δεν χρειάζεται να είμαστε πια
τα παιδιά των ξένων.